

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

Tendencje rozwojowe i konkurencyjność polskiego przemysłu spożywczego

**dr Iwona Szczepaniak
dr inż. Robert Mroczek**

Pułtusk, 5-7 grudnia 2011 roku

Prezentacja jest efektem prac wykonanych w dwóch zadaniach badawczych:

- Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego**
- Monitoring stanu konkurencyjności polskich producentów żywności**

Wybrane zagadnienia (1)

- Dynamika rozwoju przemysłu spożywczego na tle rozwoju rolnictwa i spożycia żywności oraz wartość dodana przemysłu spożywczego i rolnictwa,
- Dynamika rozwoju głównych kierunków przemysłowego przetwórstwa produktów rolno-spożywczych,
- Inwestycje w przemyśle spożywczym,
- Wydajność pracy w przemyśle spożywczym mierzona zarówno wartością produkcji sprzedanej, jak i wartością dodaną brutto na jednego zatrudnionego,
- Efektywność przemysłu spożywczego (rentowność kapitału – ROE, efektywność nakładów materialnych – E_{Zp} i efektywność nakładów pracy – E_{Ko}),

Wybrane zagadnienia (2)

- Porównanie polskiego przemysłu spożywczego z przemysłem spożywczym w Unii Europejskiej,
- Ogólna ocena wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi,
- Wynikowa ocena konkurencyjności
 - wskaźnik orientacji eksportowej (OE)
 - wskaźnik pokrycia importu eksportem (TC)
 - wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych Balassy (RCA)
 - wskaźnik Lafaya (LFI),
- Pozycja Polski w handlu unijnym,
- Uwagi końcowe.

Porównanie tempa rozwoju produkcji przemysłu spożywczego z rozwojem rolnictwa i detalicznej sprzedaży żywności (w cenach stałych)

Lata	Przyrost produkcji sprzedanej w stosunku do roku poprzedniego w procentach			Przyrost w stosunku do 2000 roku w procentach			
	żywność i napoje	wyroby tytoniowe	przemysł spożywczy	produkcji przemysłu spożywczego	produkcji towarowej rolnictwa	spożycia żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	produkcji przemysłowej
2001	4,9	-15,2	4,6	4,6	2,9	1,5	0,6
2002	-0,3	1,5	0,2	4,8	7,2	3,1	1,7
2003	7,9	2,6	7,7	12,9	12,8	3,8	10,2
2004	3,7	0,7	3,6	16,9	16,5	6,2	24,1
2005	7,1	5,3	7,0	25,1	11,1	8,2	28,9
2006	6,2	.	6,3	33,0	15,8	12,0	44,0
2007	6,8	9,4	7,0	42,3	17,6	15,0	59,6
2008	1,1	.	1,0	43,7	24,7	17,8	65,3
2009	3,8	11,3	3,9	49,3	28,2	18,2	57,9
2010	4,4	-3,5	4,3	55,7	27,6	18,0	73,2

Źródło: R. Urban, *Przemysł spożywczy w 2010 roku*, [w:] *Analiza produkcyjno-ekonomicznej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 2010 roku*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.

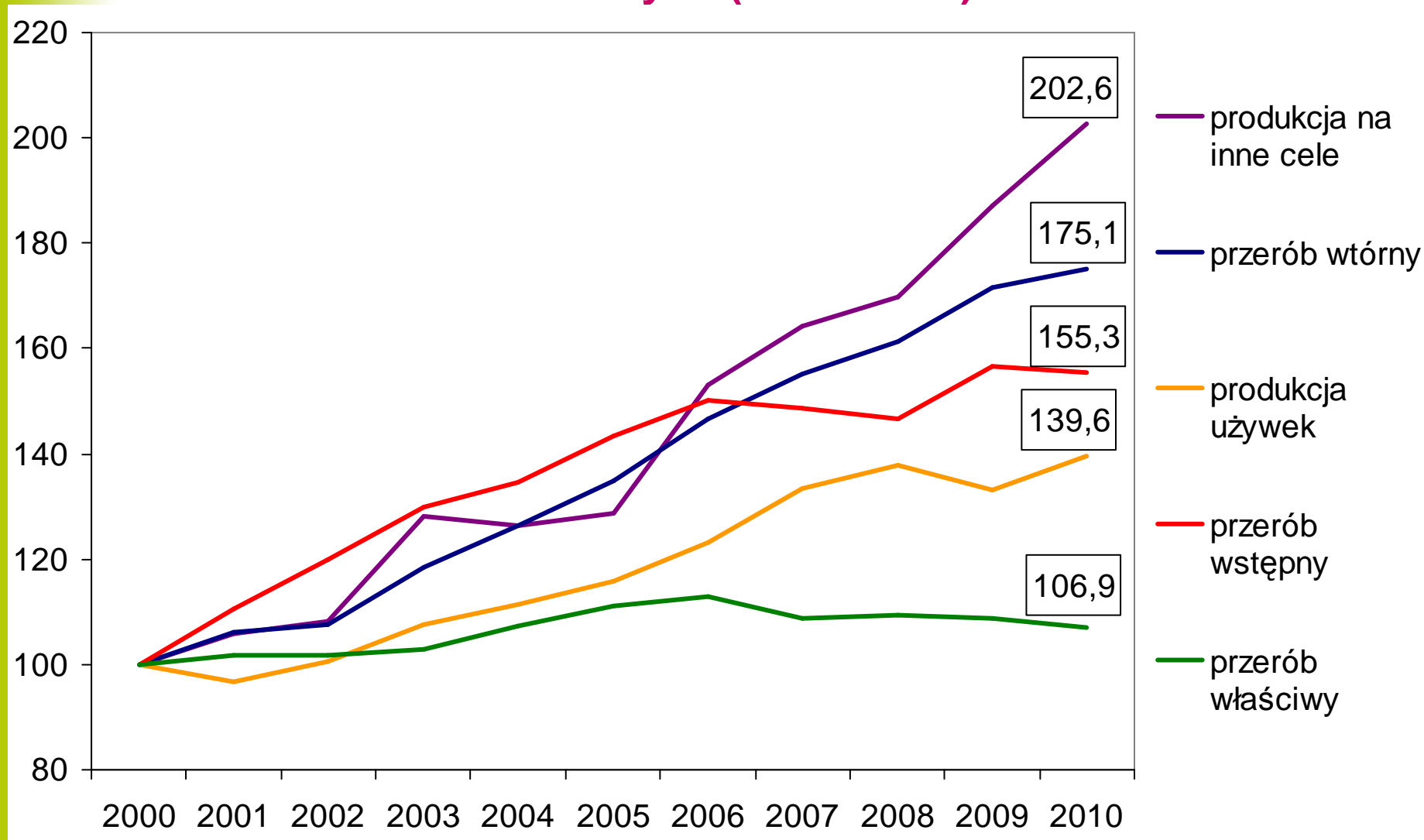
Wartość dodana przemysłu spożywczego i rolnictwa (w mld zł)

Wyszczególnienie	2000	2003	2005	2007	2009
Przemysł spożywczy	22,3	22,1	29,2	31,1	37,5
w tym:					
• produkcja artykułów spożywczych i napojów	20,9	21,3	27,9	28,9	35,7
• tytoniu	1,4	0,8	1,3	2,2	1,8
Produkcja rolna	17,9	17,2	22,3	29,2	27,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych GUS.

Dynamika rozwoju głównych kierunków przemysłowego przetwórstwa produktów rolno-spożywczych w cenach stałych (2000 = 100)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Rozwój eksportu na tle produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego

Wyszczególnienie	Produkcja	Eksport	Eksport (w % produkcji)
	(w mld zł)		
2000	92,9	9,8	10,5
2010 ^a	165,4	44,1	26,6
Zmiana (przyrost)	72,5	34,3	47,3

a – dane nieostateczne

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Inwestycje w przemyśle spożywczym

Lata	Nakłady inwestycyjne w mln zł		Udział wydatków na cele budowlane w procentach
	w cenach bieżących	w cenach stałych 2003 roku	
2001	4 710	4 820	31,6
2003	5 708	5 708	29,9
2004	6 757	6 595	33,4
2007	7 205	6 820	30,7
2008	7 932	7 335	30,3
2009	6 618	5 956	30,6
2010 ^a	6 660	6 176	30,7

a – dane nieostateczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

**Wydajność pracy mierzona wartością produkcji sprzedanej^a
w przedsiębiorstwach objętych sprawozdawczością finansową
(w tys. zł/zatrudnionego, w cenach stałych z 2010 roku)**

Działy przetwórstwa	2000	2010	Przyrost wydajności pracy w % rocznie w latach 2000-2010
Przemysł spożywczy	288	454	4,6
w tym:			
Mięso	245	345	3,8
Drób	273	443	5,0
Mleko	319 ^b	605	7,0 ^c
Ryby	177	377	8,1
Zboża i skrobia	421	556	0,2
Oleje	636	1 401	10,2
Cukier	282	968	12,6
Owoce i warzywa	231	329	3,8
Napoje bezalkoholowe	302	537	5,8
Pasze	704	1 193	5,4
Pieczywo	99	151	4,4
Słodycze	271	435	6,0
Koncentraty spożywcze	304	473	2,9
Spiirtus	328	781	8,2
Piwo i sód	465	1 114	8,7

a – w cenach bazowych;

b – w 2001 roku;

c – średni przyrost roczny w latach 2001-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

**Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto wytworzoną
w przedsiębiorstwach objętych sprawozdawczością finansową
(w tys. zł/zatrudnionego, w cenach stałych z 2010 roku)**

Działy przetwórstwa	2000	2010	Przyrost wydajności pracy w proc. rocznie w latach 2000-2010
Przemysł spożywczy	69	100	3,8
w tym:			
Mięso	39	63	4,8
Drób	45	61	3,3
Mleko	59 ^a	101	6,5 ^b
Ryby	35	70	8,6
Zboża i skrobia	95	113	-0,7
Cukier	53	385	13,5
Owoce i warzywa	44	80	3,8
Napoje bezalkoholowe	120	139	6,4
Pasze	40	180	5,1
Pieczywo	59	60	4,1
Słodycze	67	106	6,3
Koncentraty spożywcze	91	138	3,0
Spirytus	101	210	7,1
Piwo i sód	179	377	7,7

a – w 2001 roku;

b – średni przyrost
roczny w latach
2001-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Efektywność przemysłu spożywczego mierzona zyskiem netto w procentach kapitału własnego (ROE)

Branże	2003	2010
Mięsna	5,14	16,72
Drobiarska	6,64	12,92
Mleczarska	5,44	9,46
Zbożowo-młynarska	8,28	13,57
Olejarska	8,54	1,85
Cukrownicza	-20,43	16,26
Ziemniaczana	3,27	8,36
Owocowo-warzywna	3,79	9,71
Napojów bezalkoholowych	11,36	9,36
Paszowa	14,60	15,96
Piekarska	4,80	25,72
Koncentratów spożywczych	12,04	13,89
Spirytusowa	4,06	18,43
Piwowarska	13,32	42,29
Winiarska	-2,10	9,10
Tytoniowa	3,82	7,50
Przemysł spożywczy	5,31	14,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Efektywność nakładów materialnych w przemyśle spożywczym

Wyszczególnienie	2000	2010	2000	2010
	wartość dodana/koszty materialne		nadwyżka ekonomiczna/koszty materialne	
Przemysł spożywczy	0,304	0,285	0,124	0,144
w tym:				
mięsny	0,189	0,206	0,047	0,083
mleczarski	0,221	0,190	0,068	0,083
paszowy	0,201	0,178	0,109	0,101
młynarski	0,285	0,233	0,157	0,125
cukrowniczy	0,674	0,660	-0,036	0,487
owocowo-warzywny	0,287	0,322	0,005	0,144
cukierniczy	0,357	0,341	0,141	0,173
napojów bezalkoholowych	0,299	0,309	0,108	0,168
piwny	0,594	0,528	0,327	0,368
tytoniowy	0,463	0,574	0,233	0,297

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Efektywność nakładów pracy w przemyśle spożywczym

Wyszczególnienie	2000	2010	2000	2010
	wartość dodana/opłatę pracy		nadwyżka ekonomiczna/opłatę pracy	
Przemysł spożywczy	1,80	2,19	0,73	1,11
w tym:				
mięsny	1,46	1,75	0,37	0,70
mleczarski	1,54	1,89	0,48	0,83
paszowy	2,34	2,46	1,27	1,36
młynarski	2,50	2,34	1,38	1,25
cukrowniczy	2,59	5,44	1,45	4,02
owocowo-warzywny	1,38	1,94	0,31	0,87
cukierniczy	1,72	2,12	0,68	1,07
napojów bezalkoholowych	1,65	2,35	0,58	1,28
piwny	2,45	4,38	1,35	3,05
tytoniowy	2,14	2,29	1,08	1,19

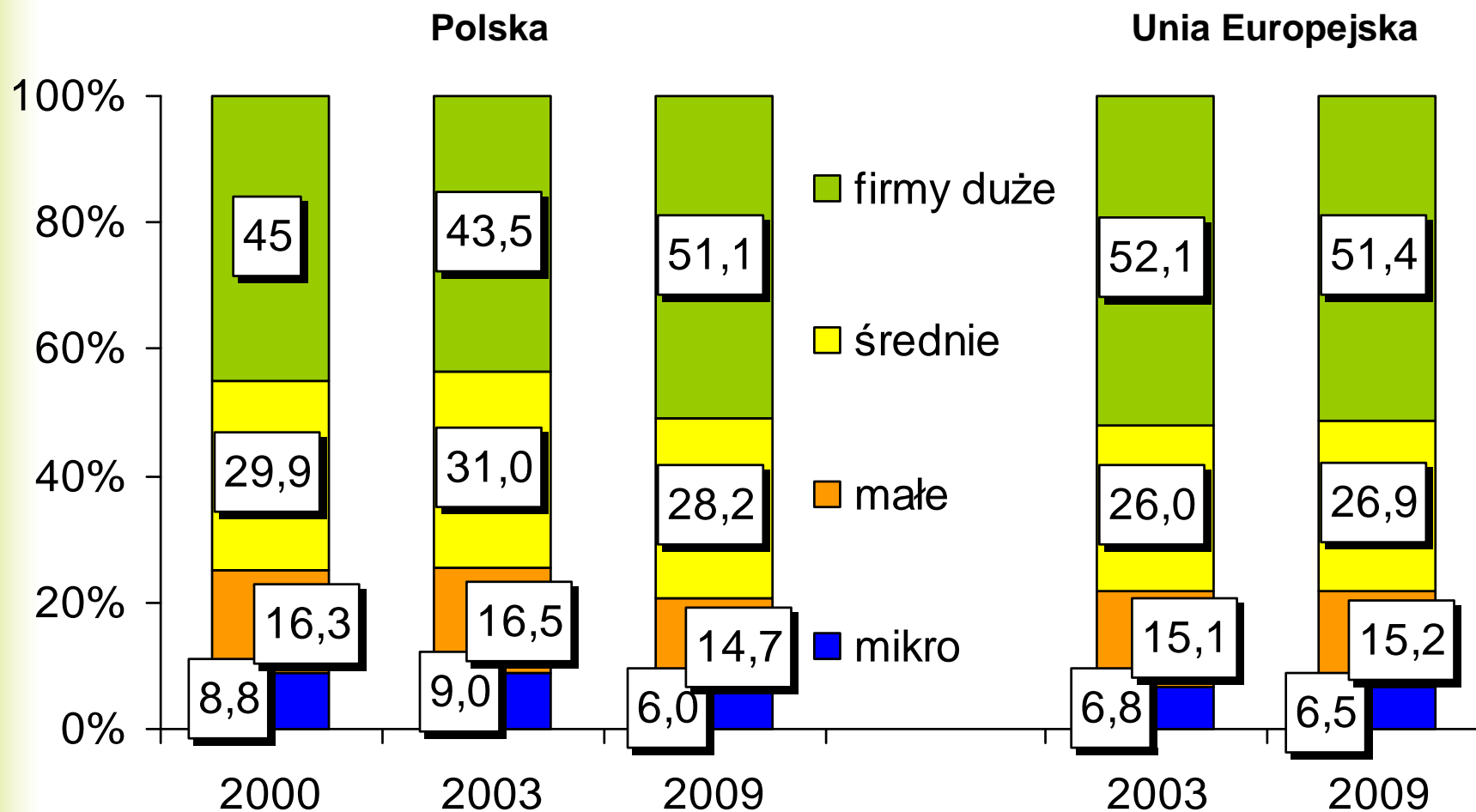
Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Wydajność pracy i koncentracja produkcji przemysłu spożywczego w Unii Europejskiej i Polsce

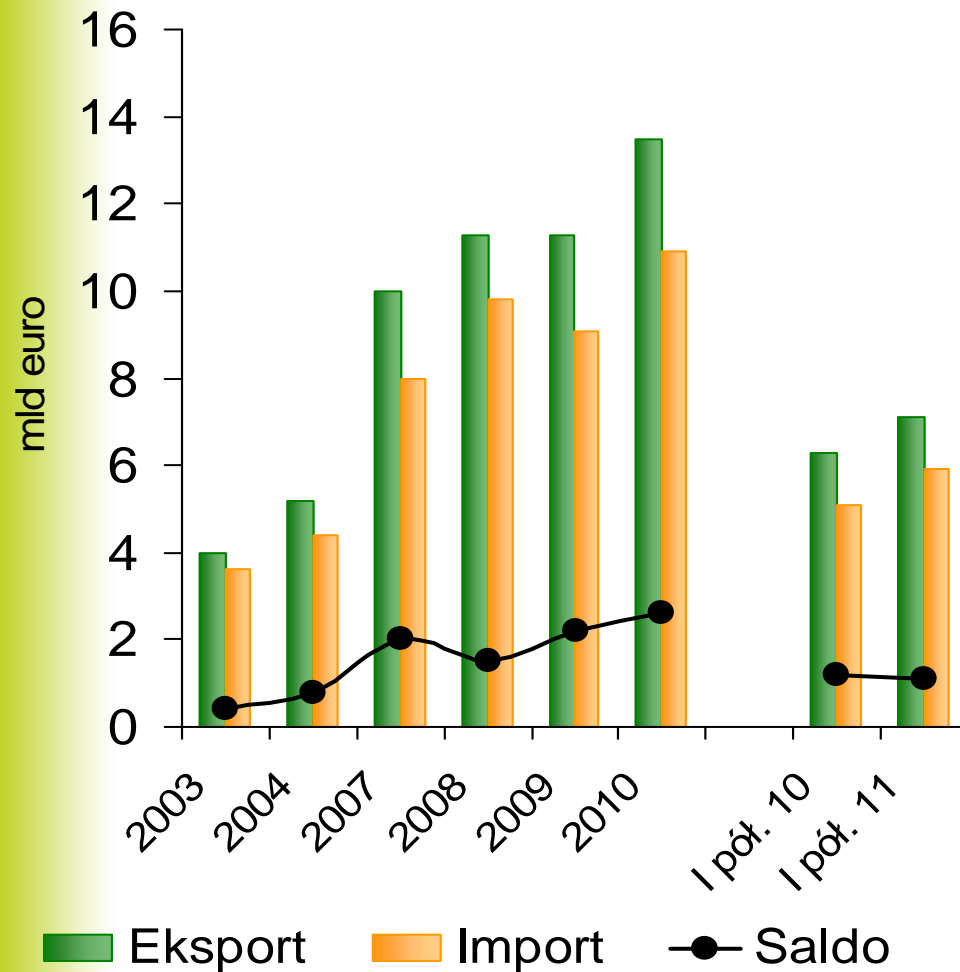
Kraje	Przyrost w % rocznie w latach 2000-2008		Przyrost wartości produkcji w % rocznie w latach 2000-2008		Zmiany w % rocznie (w cenach stałych)	
	zatrudnienia	liczby firm	ceny bieżące	ceny stałe	wydajności pracy	koncentracji
UE-15	-0,5	-0,8	3,0	0,7	1,6	2,0
w tym:						
Niemcy	-0,4	-3,3	3,0	1,1	1,7	5,7
Francja	-0,3	-0,7	3,3	1,1	1,4	1,9
Włochy	0,3	0,4	3,2	0,7	0,4	0,3
Hiszpania	0,5	-1,8	5,8	2,4	1,9	4,6
Wielka Brytania	-2,0	-0,7	0,0	-1,9	0,4	-1,1
Holandia	-1,7	-2,1	2,6	0,2	2,2	2,7
Portugalia	0,2	2,6	3,1	0,1	-0,1	-2,0
Grecja	1,6	1,7	2,1	-1,3	-2,4	-2,5
UE-12	-0,8	-1,0	7,9	1,9	4,3	5,0
w tym:						
Polska	-0,1	-2,3	8,6	5,7	5,8	9,8
Czechy	-2,1	1,7	5,1	2,3	5,0	0,7
Węgry	-1,2	0,8	6,1	0,2	1,5	-0,6
Rumunia	-1,0	-0,1	19,5	4,7	-1,3	-2,1
Bułgaria	0,7	-2,3	13,0	5,8	5,1	8,9

Struktura podmiotowa przemysłu spożywczego w Polsce i w Unii Europejskiej w % sprzedaży całego sektora

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS i CIAA.

Ogólna ocena wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi (1)

- Systematyczny wzrost obrotów handlowych w latach 2003-2008 oraz poprawa salda wymiany w latach 2003-2007;
- W latach 2008-2009 widoczne były w handlu skutki kryzysu gospodarczego:
 - 2008 – pogorszenie salda;
 - 2009 – spadek obrotów, ale znacząca poprawa salda;
- W latach 2010-2011 dalszy rozwój wymiany handlowej i znacząca poprawa salda obrotów;
- Eksport istotnym czynnikiem rozwoju przemysłu spożywczego – w 2010 roku stanowił ponad 28% wartości sprzedaży;
- Udział produktów rolno-spożywczych w polskim eksporcie ogółem przekroczył 10% (w 2010 r. wyniósł 11,2%).

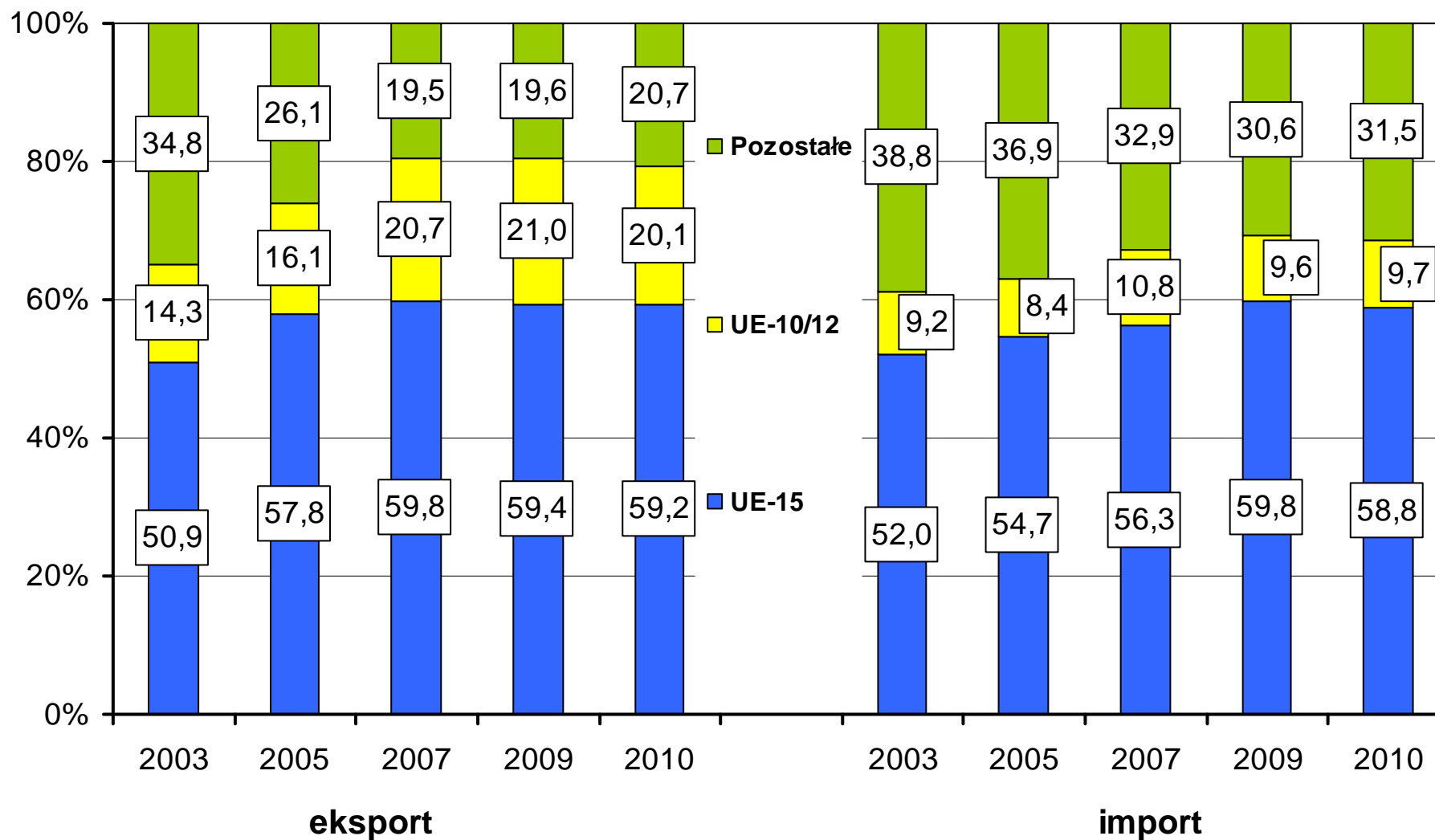
Źródło: dane CAAC, opracowanie własne.

Ogólna ocena wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi (2)

Wyszczególnienie	2010				I pół. 2011	
	mld euro	2003 = 100	Średnia roczna dynamika		mld euro	I pół. 2010 = 100
			mld euro	%		
Eksport	13,5	336,8	1,33	18,9	7,1	113,0
Import	10,9	307,0	1,08	17,4	5,9	116,3
Saldo	2,6	570,3	0,24	28,2	1,2	98,2

Źródło: dane CAAC, opracowanie własne.

Struktura geograficzna eksportu i importu rolno-spożywczego (w procentach)

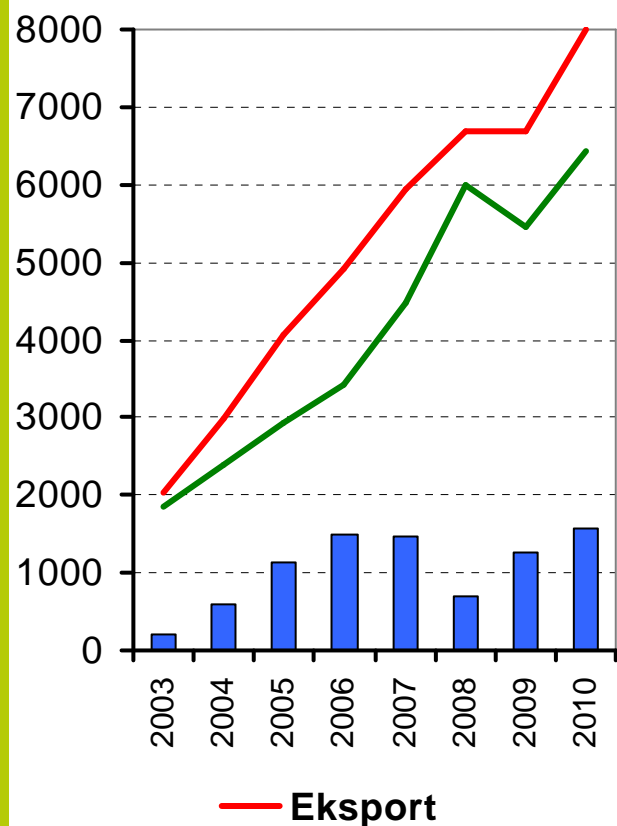

Źródło: dane CAAC, opracowanie własne.

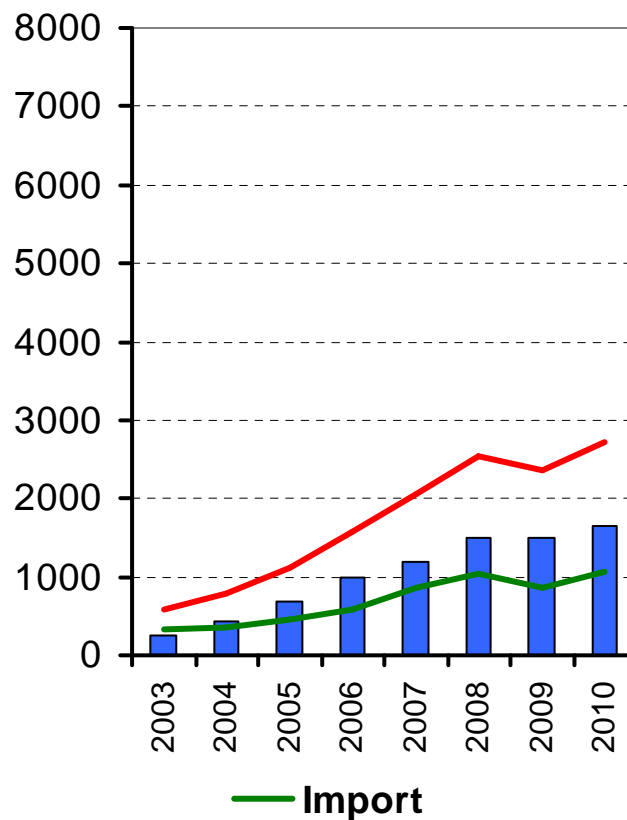
Wyniki handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi na poszczególnych rynkach (w mln euro)

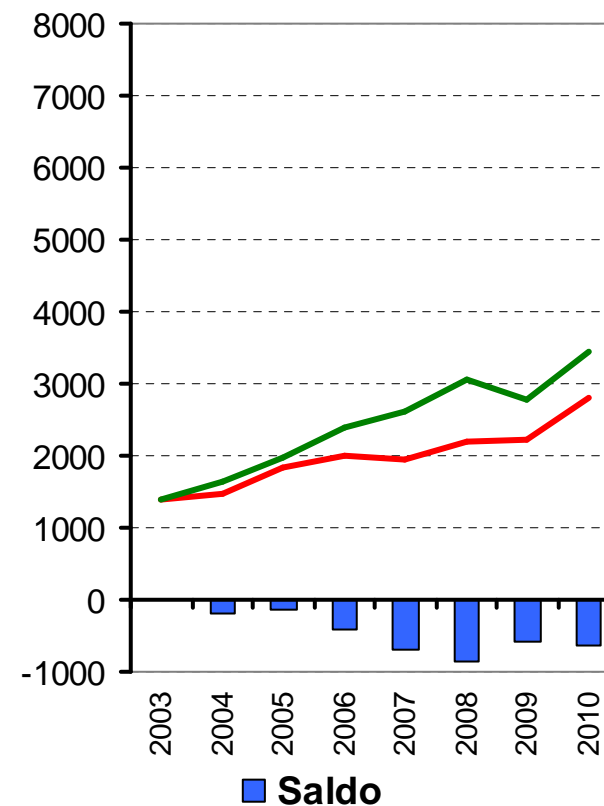
a) z krajami UE-15

b) z krajami UE-12

c) z pozostałymi krajami

Źródło: dane CAAC, opracowanie własne.

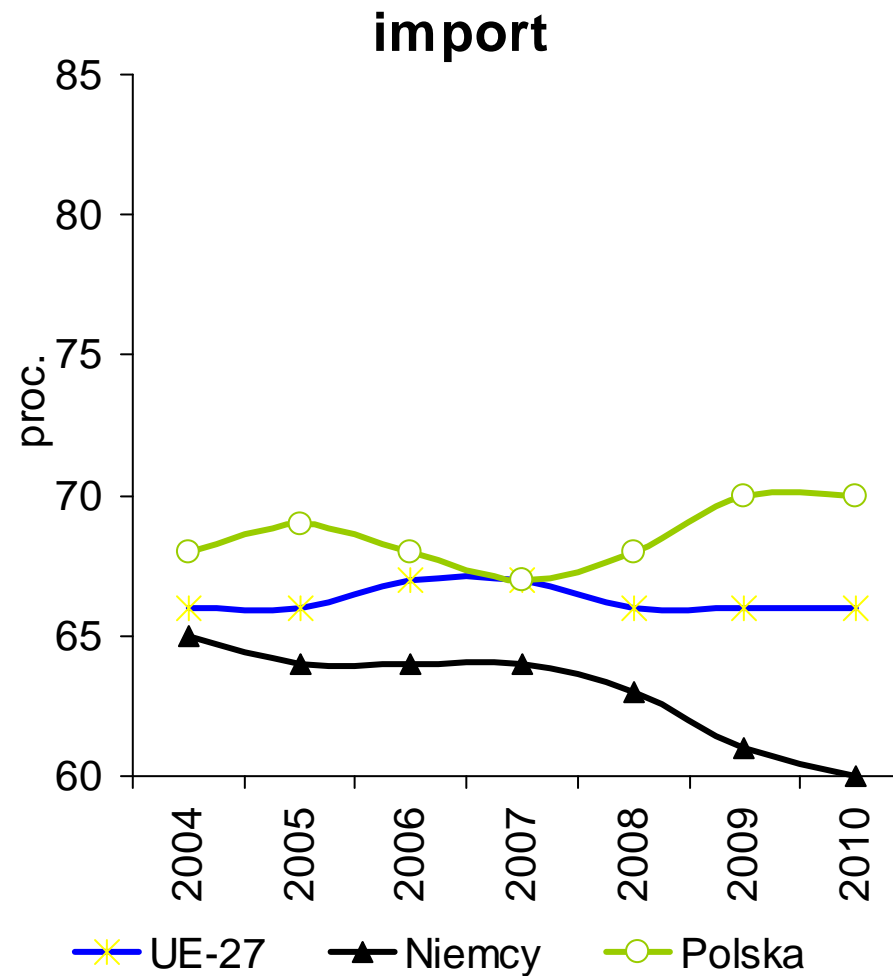
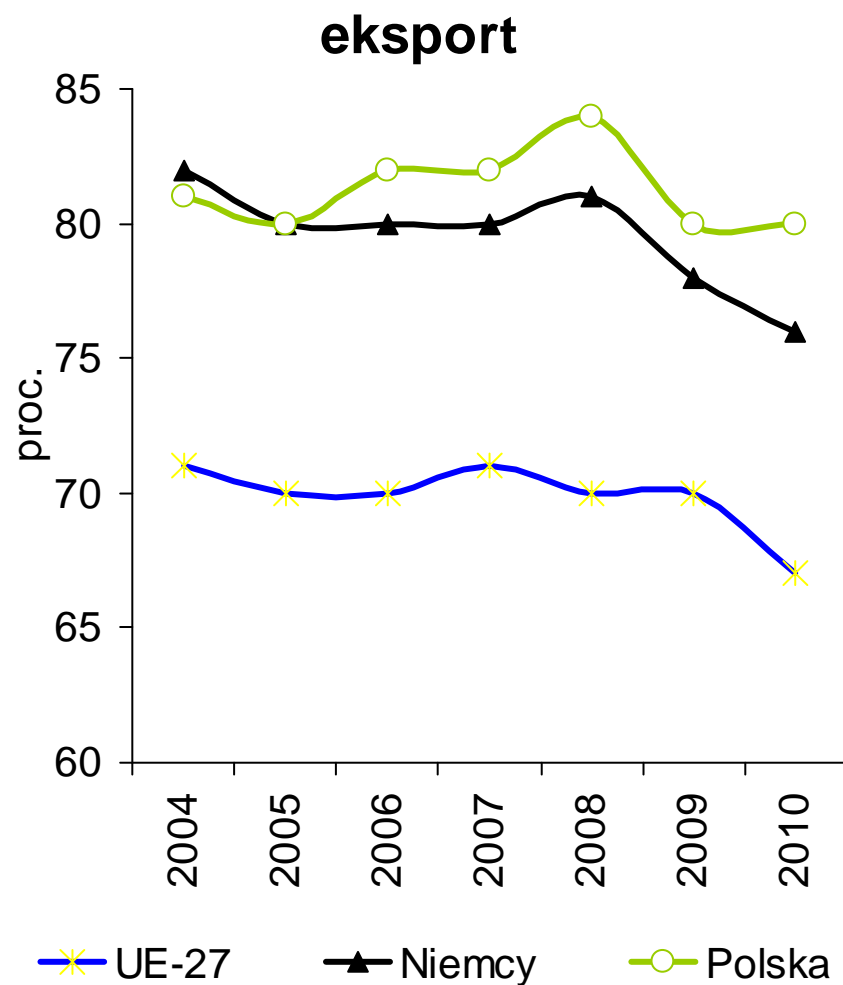
Wyniki handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi na poszczególnych rynkach

Wyszczególnienie	Eksport netto					
	2010				I pół. 2011	
	mld euro	2003 = 100	średnia roczna dynamika		mld euro	I pół. 2010 = 100
			mld euro	%		
UE-15	1,6	813,7	0,14	34,9	0,5	68,6
UE-12	1,7	667,2	0,21	31,1	0,9	109,9
WNP	1,1	217,6	0,06	11,7	0,6	106,9
Pozostałe kraje	-1,7	356,5	-0,17	19,9	-0,8	91,0

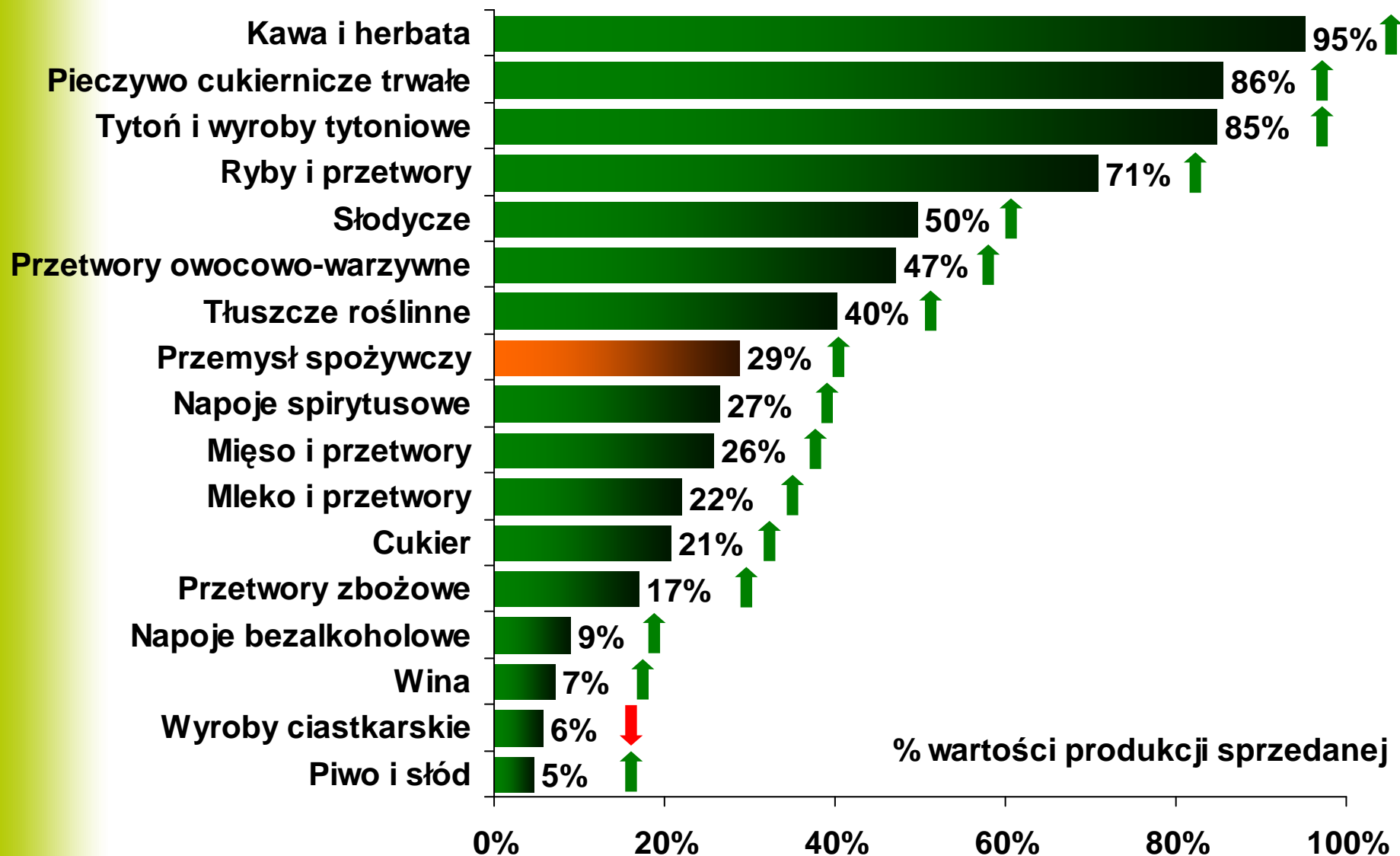
Źródło: dane CAAC, opracowanie własne.

Udział produktów przemysłu spożywczego w handlu rolno-spożywczym

Źródło: dane EUROSTAT, opracowanie M. Bułkowska, P. Szajner.

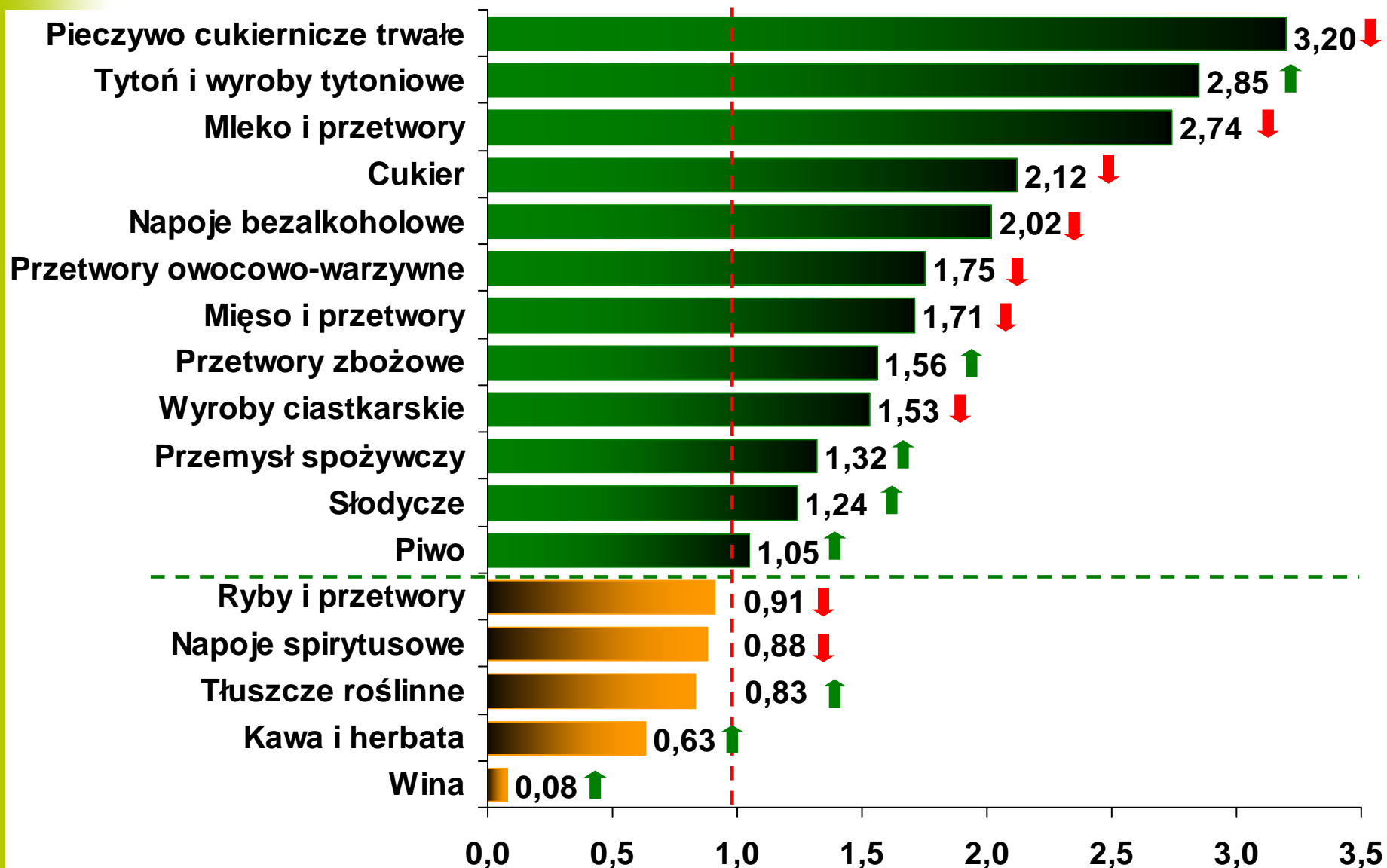
Wskaźniki orientacji eksportowej produkcji w 2010 roku

Źródło: dane GUS, CAAC, opracowanie własne.

↑ ↓ kierunek zmian w stosunku do roku 2004

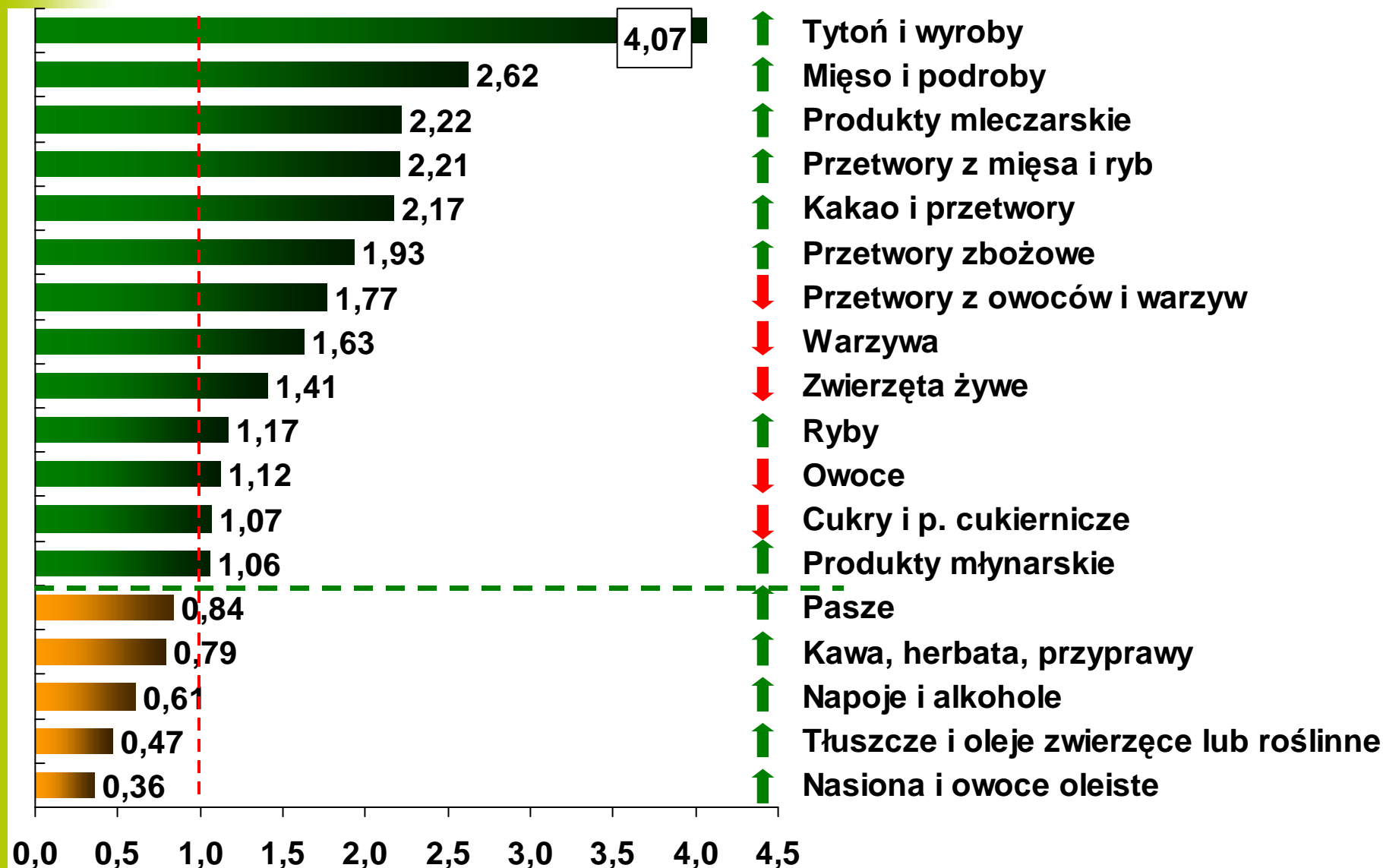
Wskaźnik pokrycia importu eksportem (TC – Trade Coverage) w 2010 roku

Źródło: dane GUS, CAAC, opracowanie własne.

↑ ↓ kierunek zmian w stosunku do roku 2004

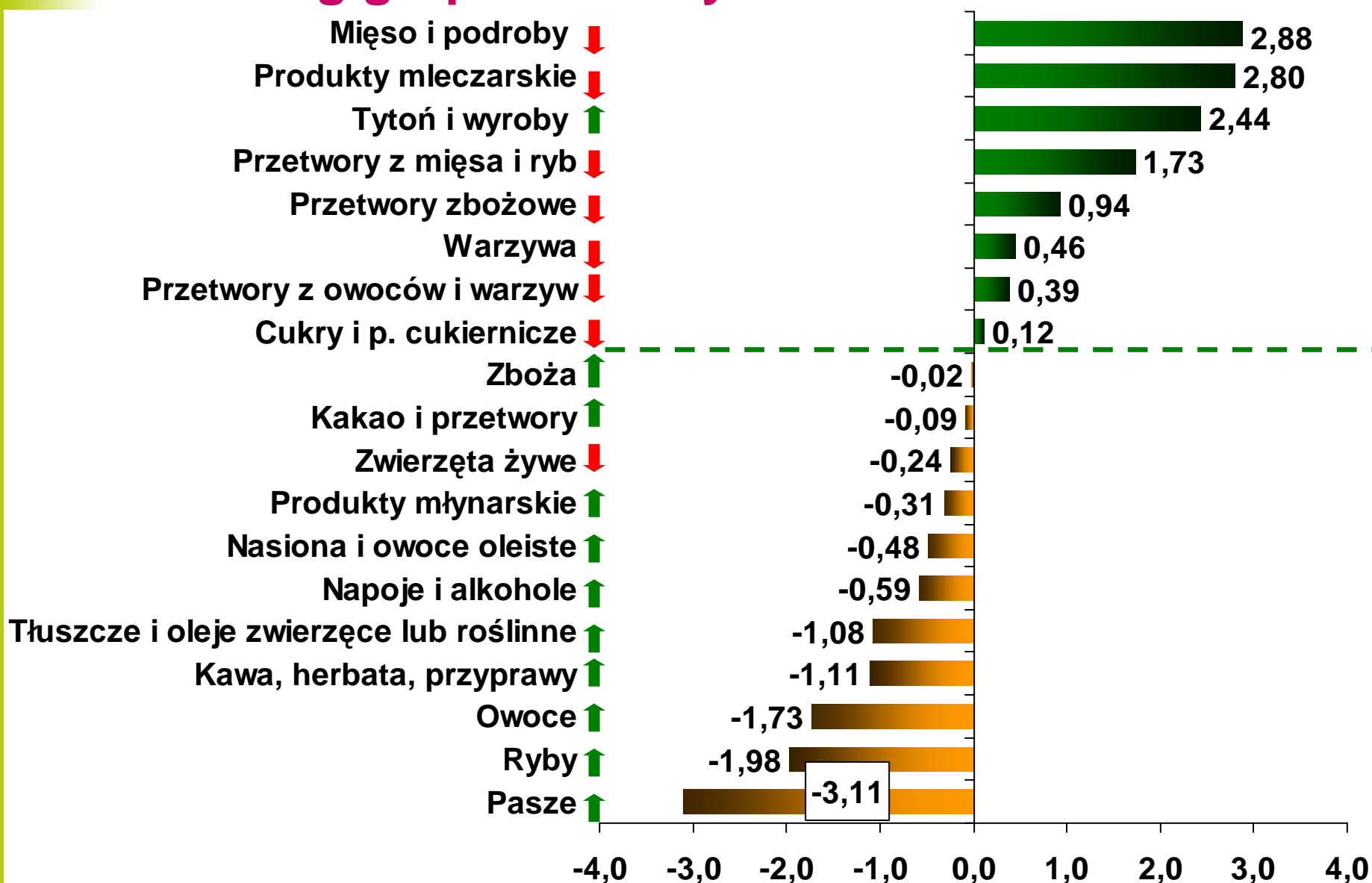
Wartości wskaźników RCA według grup towarowych HS w 2010 roku

Źródło: dane WITS-Comtrade, opracowanie Ł. Ambroziaka.

↑ ↓ kierunek zmian w stosunku do roku 2003

Wartości wskaźników LFI według grup towarowych HS w 2010 roku

Źródło: dane WITS-Comtrade, opracowanie Ł. Ambroziaka.

↑ ↓ kierunek zmian w stosunku do roku 2003

Sumaryczna ocena konkurencyjności polskiego sektora żywnościowego

Wyszczególnienie	Orientacja eksportowa	TC	RCA	LFI	Ogółem
Tytoniowy	+	+	+	+	++++
Owocowo-warzywny	+	+	+	+	++++
Mleczarski	+ -	+	+	+	++++
Mięsny (z drobiarskim)	+ -	+	+	+	++++
Wtórne przetwórstwo zbóż	+ -	+	+	+	++++
Cukierniczy	+	+	+	+	++++
Cukrowniczy	+ -	+	-	-	+ - + -
Rybny	+	-	+	-	+ - + -
Przetwórstwo kawy i herbaty	+	-	-	-	+ - - -
Tłuszcze roślinne	+	-	-	-	+ - - -
Napoje alkoholowe	+ -	-	-	-	- - - -
Napoje bezalkoholowe	-	+	-	-	- - - -
Pierwotne przetwórstwo zbóż	-	-	+	-	- - - -
Pasze	-	-	-	-	- - - -

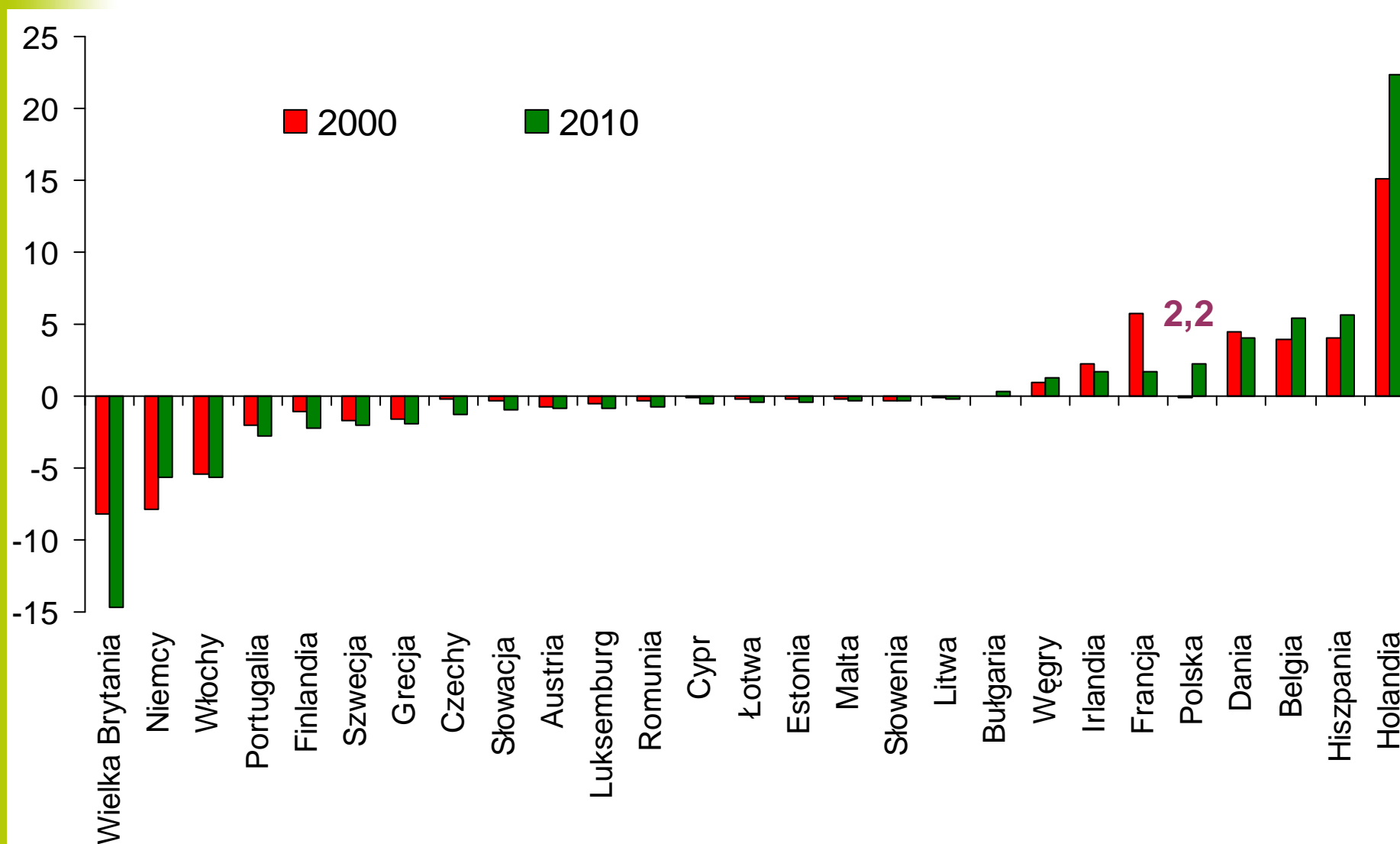
Średnia stopa wzrostu eksportu i importu rolno-spożywczego w Polsce na tle UE

	Eksport		Import	
	2000-2003	2004-2010	2000-2003	2004-2010
UE-27	4,9	6,1	4,5	5,8
UE-15	4,6	5,1	4,3	5,0
UE-12	10,2	18,3	8,3	16,2
UE-11	9,1	17,8	10,6	15,4
Polska	12,7	19,4	2,5	18,4

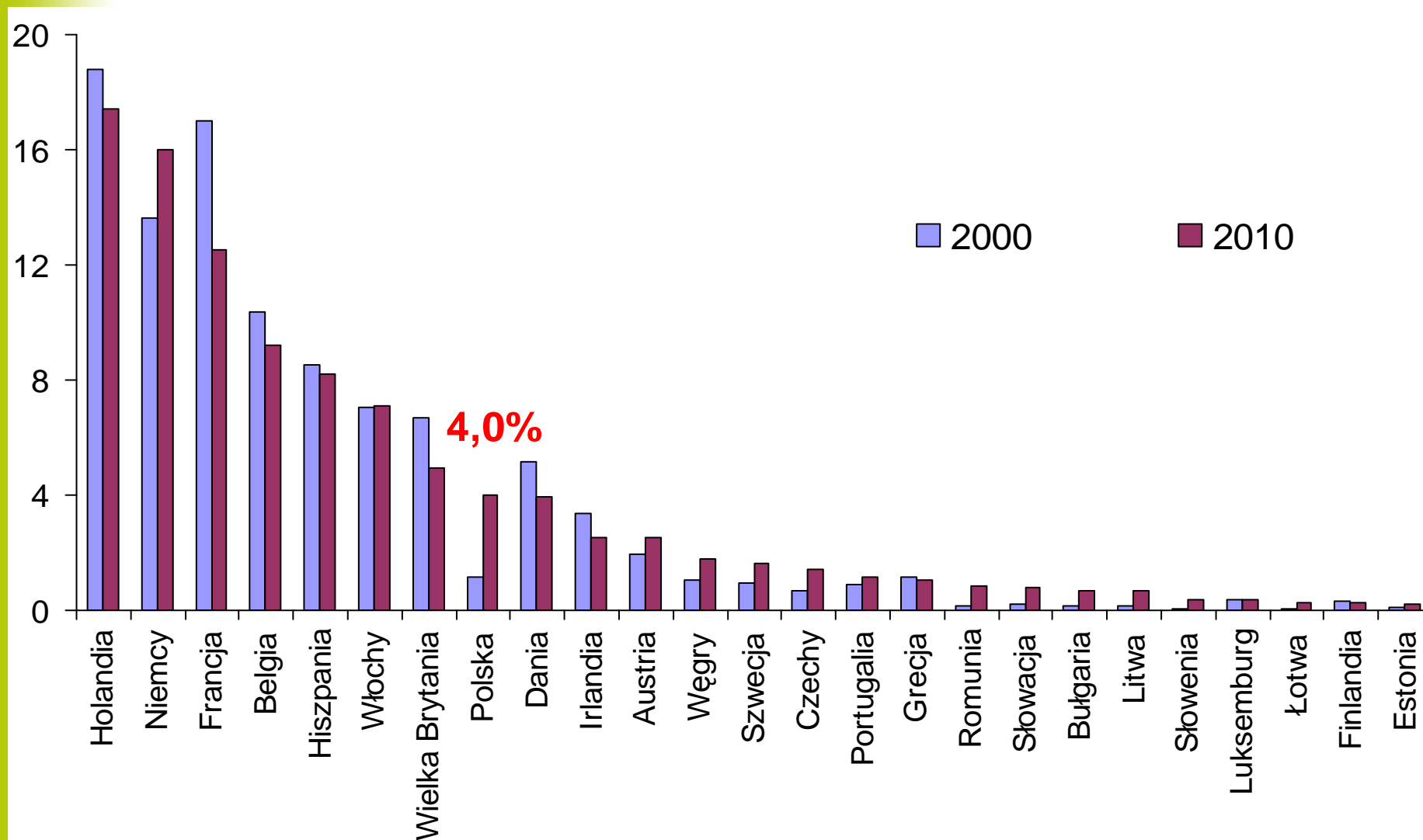
Źródło: dane EUROSTAT, obliczenia M. Bułkowskiej.

Saldo obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi wewnątrz UE w mld euro

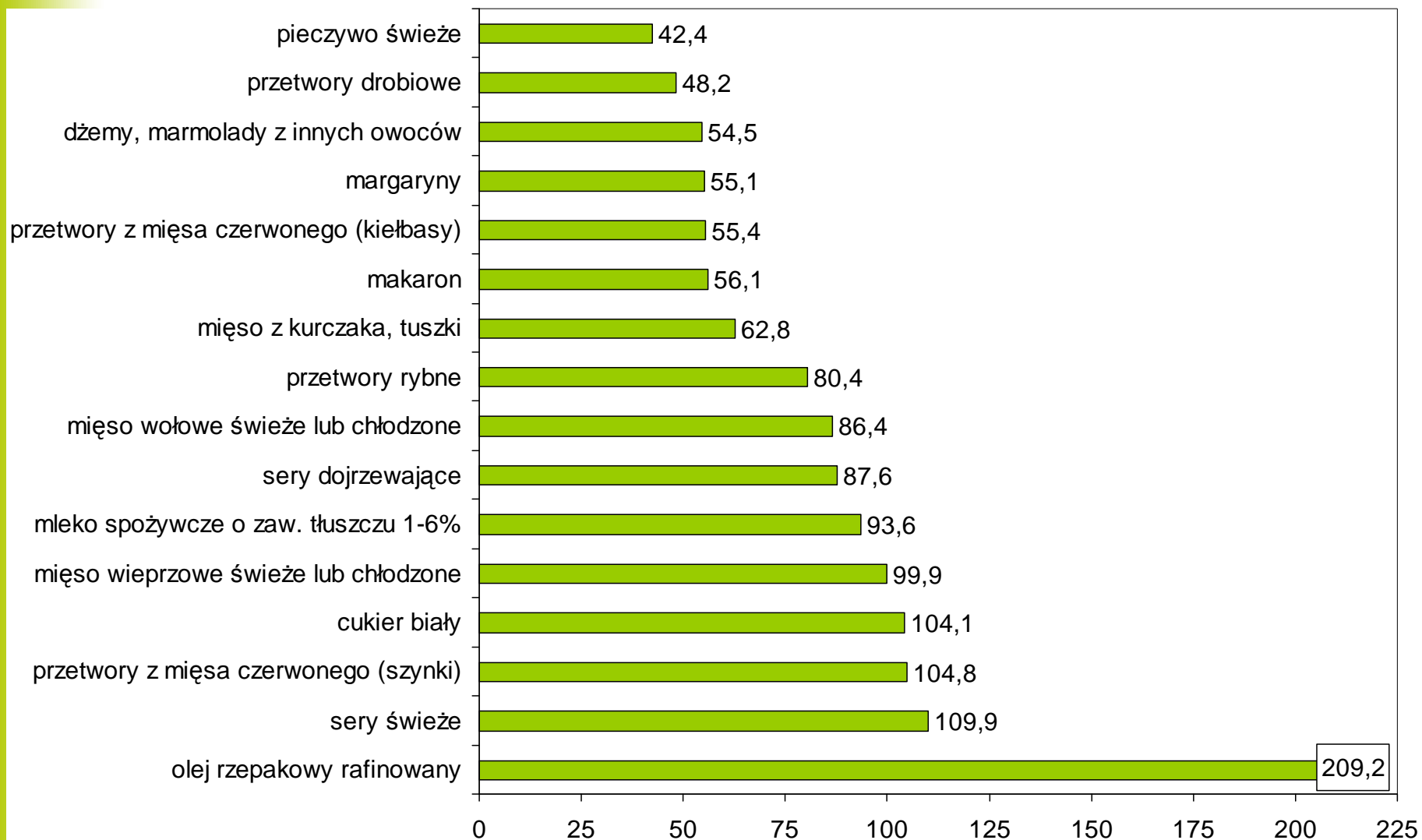
Źródło: dane EUROSTAT, obliczenia M. Bułkowskiej.

Udział krajów w wewnętrznym eksporcie rolno-spożywczym UE w %

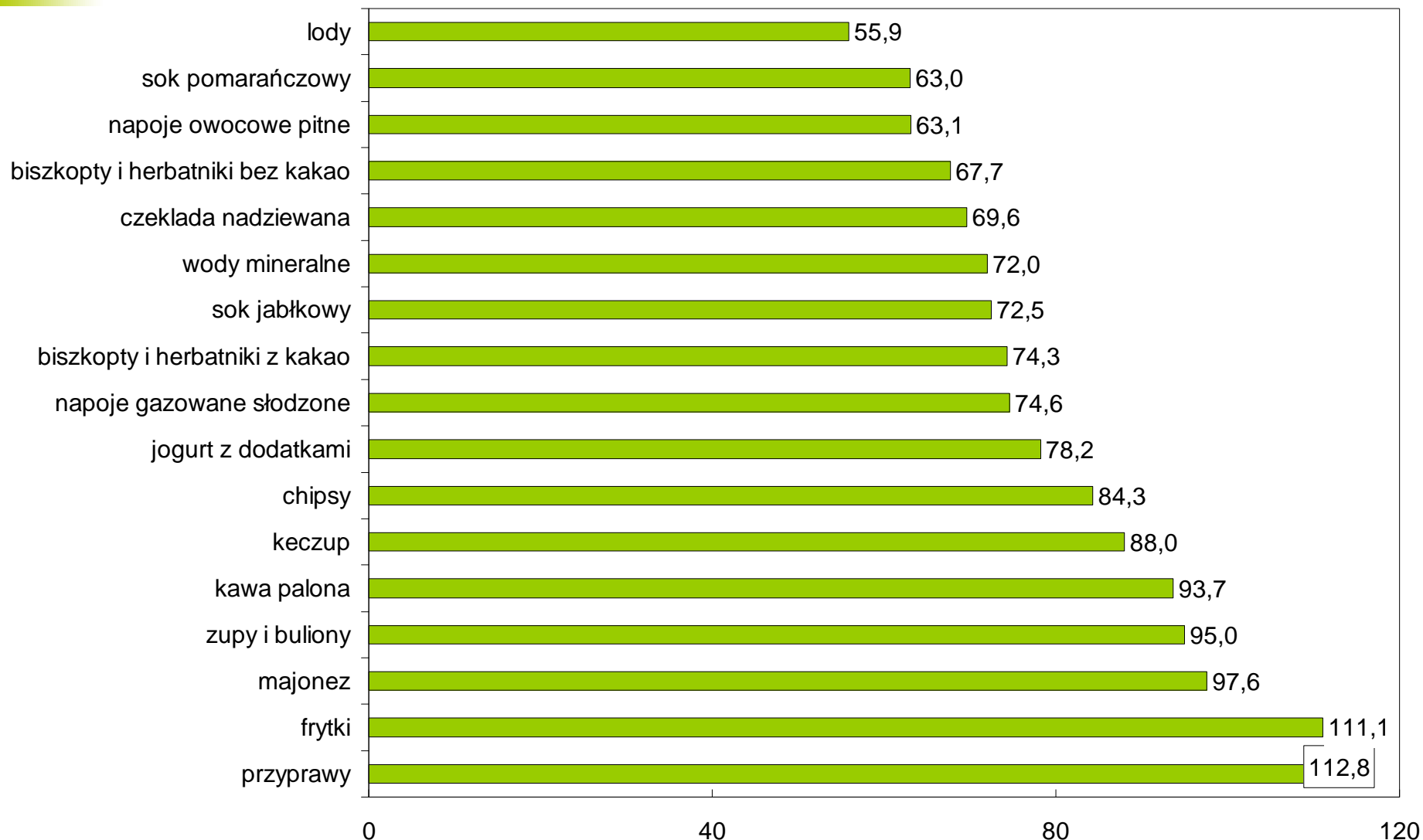
Źródło: dane EUROSTAT, obliczenia M. Bułkowskiej.

Porównanie cen podstawowych produktów przemysłu spożywczego w Polsce i w Niemczech w 2009 roku (Niemcy = 100)

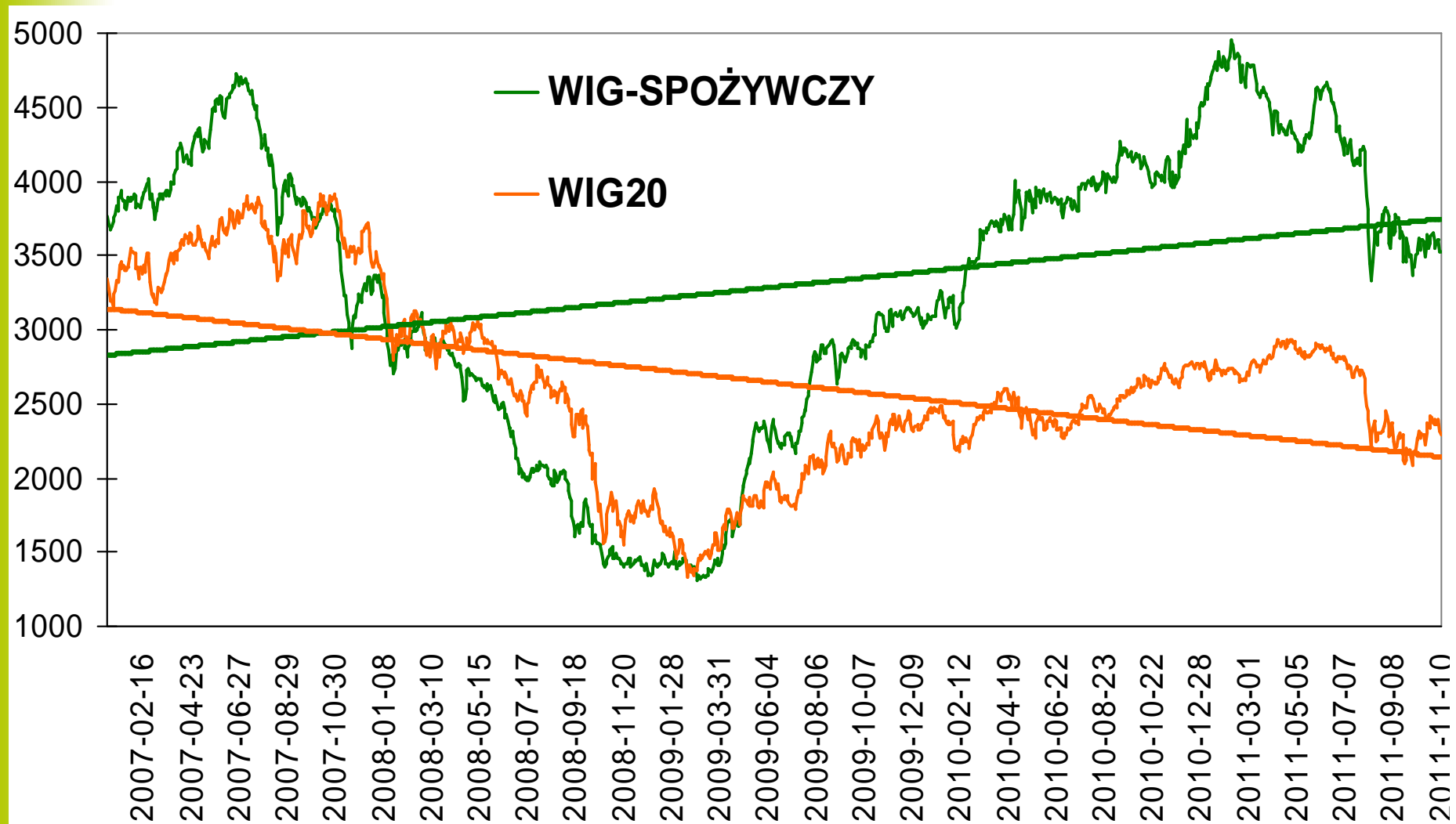
Źródło: dane ze *Statistisches Jahrbuch über Ernährung Landwirtschaft und Forsten*, opracowanie J. Drożdż.

Porównanie cen produktów spożywczych wysoko przetworzonych w Polsce i w Niemczech w 2009 roku (Niemcy = 100)

Źródło: dane ze *Statistisches Jahrbuch über Ernährung Landwirtschaft und Forsten*, opracowanie J. Drożdż.

Indeks WIG20 i WIG-SPOŻYWCZY (w dniach 03.01.2007-10.11.2011)

Źródło: opracowanie własne na podstawie notowań Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie, www.money.pl

Uwagi końcowe (1)

- Ostatnia dekada była okresem intensywnego rozwoju polskiego przemysłu spożywczego. W latach 2001-2010 produkcja przemysłu spożywczego (w cenach stałych) zwiększyła się o prawie 56% (4,5% rocznie). W tym czasie produkcja towarowa rolnictwa zwiększyła się o blisko 28% (2,5% rocznie), a spożycie żywności o 18% (1,7% rocznie).
- Najważniejszymi czynnikami wzrostu produkcji przemysłu spożywczego w minionej dekadzie był wzrost krajowego popytu na żywność przetworzoną oraz rozwój eksportu, który przejął prawie 50% przyrostu produkcji przemysłu spożywczego.
- Wejście Polski do Unii Europejskiej spowodowało ożywienie inwestycyjne w polskim przemyśle spożywczym. Wprawdzie światowy kryzys gospodarczy spowodował wyhamowanie aktywności inwestycyjnej w tym sektorze w latach 2009-2010, ale i tak była ona o ponad 25% wyższa niż przed akcesją.

Uwagi końcowe (2)

- W przemyśle spożywczym postępują procesy koncentracji produkcji. W minionej dekadzie udział firm dużych w sprzedaży zwiększył się z 45 do 53%. Zmalał zaś udział pozostałych grup przedsiębiorstw: średnich z 30 do 26%, małych z 16 do 15%, mikro z 9 do 6%. W tej chwili jest to struktura zbliżona do struktury w UE.
- W przemyśle spożywczym nastąpiła poprawa wydajności pracy mierzonej zarówno wartością produkcji sprzedanej, jak i wartością dodaną. Poprawa wydajności pracy była zjawiskiem powszechnym, ale w poszczególnych branżach przemysłu spożywczego była bardzo różna.
- Sytuacja finansowa przemysłu spożywczego w minionej dekadzie ulegała stałej poprawie. W przedsiębiorstwach objętych sprawozdawczością finansową GUS rentowność netto wzrosła z 1,6% w 2003 roku do 4,7% w 2010 roku, a rentowność kapitału z 5,3% w 2003 roku do 14,3% w 2010 roku.

Uwagi końcowe (3)

- Poprawa wydajności pracy w polskim przemyśle spożywczym w ostatniej dekadzie pozwoliła skrócić dystans dzielący nas od najbardziej rozwiniętych krajów UE. Wydajność pracy w polskim przemyśle spożywczym, liczona w cenach porównywalnych, jest „tylko” o 30% niższa niż w krajach Piętnastki.
- Obecna struktura branżowa przetwórstwa spożywczego w Polsce również wykazuje podobieństwo do struktury w Unii Europejskiej. W Polsce, podobnie jak w UE, największy udział w obrotach sektora mają firmy przemysłu mięsnego (ponad 20%), następnie producenci tzw. pozostałej żywności i napojów (15-18%), a najmniejszy udział przetwórcy owoców, warzyw i ziemniaków oraz producenci pieczywa (po 6-9%). W pozostałych działach produkcji żywności występują mniejsze lub większe różnice.

Uwagi końcowe (4)

- Rozwój handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi oraz poprawa większości wskaźników konkurencyjności polskiego sektora rolno-spożywczego świadczą o dość wysokim poziomie konkurencyjności polskich producentów żywności na rynku światowym i wskazują na wzrost naszych przewag komparatywnych w okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej.
- Przeprowadzona analiza udowodniła jednocześnie, że polscy producenci żywności byli dobrze przygotowani do członkostwa w UE, znakomicie poradzili sobie na tym trudnym rynku, a w efekcie w ciągu przeszło siedmiu lat funkcjonowania Polski w ramach Wspólnoty umocnili swoją pozycję na Wspólnym Rynku Europejskim.

Uwagi końcowe (5)

- Do najbardziej konkurencyjnych działów polskiej gospodarki żywnościowej należą sektory:
 - mięsny,
 - mleczarski,
 - owocowo-warzywny,
 - wtórne przetwórstwo zbóż,
 - produkcja wyrobów tytoniowych,
 - cukierniczy.

- Do działów o niższej konkurencyjności należą sektory:
 - produkcja zbóż i pierwotne przetwórstwo zbóż,
 - olejarski,
 - cukrowniczy,
 - paszowy,
 - produkcja napojów alkoholowych i bezalkoholowych.

Uwagi końcowe (6)

- Szybki wzrost eksportu rolno-spożywczego i znacząca poprawa salda obrotów z całą pewnością są ogromnym sukcesem polskiej gospodarki żywnościowej, ale pozycja Polski na rynku UE jest jeszcze znacznie słabsza niż wynikałoby to z potencjału produkcyjnego polskiej gospodarki żywnościowej. Wprawdzie Polska znajduje się wśród 9 państw o dodatnim saldzie obrotów, ale posiada jedynie 4,0% udział w eksporcie do innych państw członkowskich.
- Wzrost pozycji polskich producentów żywności nie byłby możliwy, gdyby nie osiągnęli oni przewag konkurencyjnych nad producentami z innych państw UE, tj. gdyby nie zaoferowali unijnym konsumentom produktów odpowiadających ich oczekiwaniom, a jednocześnie lepszych i tańszych niż oferta konkurencji.

Uwagi końcowe (7)

- Dotychczasowym źródłem przewag konkurencyjnych na rynku unijnym i światowym były przede wszystkim przewagi kosztowo-cenowe. W warunkach integracji europejskiej i globalizacji gospodarczej coraz większego znaczenia nabierają jednak pozacenowe determinanty konkurencyjności.
- Najbliższe lata powinny być okresem dalszego rozwoju polskiego przemysłu spożywczego oraz poprawy naszej konkurencyjności, ale w tempie niższym niż w okresie integrowania Polski z UE. Proeksportowe nastawienie polskiego sektora rolno-spożywczego i jego silne powiązanie z jednym rynkiem zbytu (UE) powoduje bowiem, że staje się on bardziej wrażliwy na zmiany czynników wpływających na handel rolno-spożywczy, takich jak: załamania koniunktury lub kryzysy gospodarcze na rynkach dużych odbiorców, wahania kursów walutowych, zmiany cen na rynku światowym, czy też skutki spodziewanej liberalizacji handlu światowego.

Dziękuję za uwagę!